

Svar på utstillingsanmeldelse av *Våre hellige rom*

Anders Bettum

Universitetet i Oslo.

anders.bettum@ikos.uio.no

I *Tidsskrift for kulturforskning* nr. 2, 2008 ble utstillingen *Våre hellige rom* ved Oslo Museum anmeldt av religionsforsker Berit Thorbjørnsrud. Thorbjørnsruds grundige anmeldelse inneholder en innsiktsfull analyse av religionens status i den norske samfunnsdebatten, hvor det "mer enn antydes at religiøse mennesker bør forlate middelalderen og akseptere at de lever i det 21. århundre" (s. 55). Videre gir hun IKM god omtale for deres initiativ til å lage denne utstillingen, som hun mener er et viktig bidrag til å synliggjøre religiøse minoriteter i Norge. Hun mener også at museet har lyktes i å rekonstruere de hellige rommene med enkle midler, og at opplevelsen av dem fremkaller noe av den samme ærbødigheten som hun opplever i virkelige religiøse bygninger. Etter disse hyggelige beskrivelsene av utstillingens helhetsinntrykk, bruker Thorbjørnsrud noe plass på å diskutere begrepene "hellig" og "diaspora", som ligger til grunn for utstillingen. Å skape refleksjon rundt disse begrepene er helt i tråd med prosjektets målsetninger, og jeg vil takke Thorbjørnsrud for hennes bidrag.

Siden Thorbjørnsrud selv har jobbet mye med islam, er det naturlig at hun bruker litt ekstra plass på vurderingen av moskeen i utstillingen, og også på kapitlet om islam i utstillingskatalogen. I denne delen av anmeldelsen går hun mer i detalj, og tonen er noe skarpere. Kritikken er hovedsakelig konstruktiv og velberettiget, for eksempel kunne det vært gjort mer ut av

videoen som vises i delen om islam. Videoen viser menn i bønn under id-feiring på en fotballbane i 2005, i kontrast til feiringen året etter, da menigheten kunne ta i bruk sin nye moské. Hensikten med videoen var å si noe om de provisoriske forhold mange minoritetsmenigheter lever under i Norge i dag, hvilken evne de har til tilpasning, og ikke minst gleden og stoltheten som kommer til uttrykk når et eget bygg endelig er på plass. Jeg kan likevel si meg enig i at kvinnes marginalisering i videoen er uheldig og at her er et forbedringspotensial. Utstillingen skal enda stå oppe i over et år (i første omgang ut 2009), og en videosekvens fra kvinnes galleri, hvor kvinnene deltar i ritualer på lik linje med mennene, burde kunne tilføyes.

Det er imidlertid ett punkt i Thorbjørnsruds kritikk jeg ikke kjenner meg igjen i. Kritikken rettes mot avsnittet om "moskeen som identitetsbærer" i utstillingskatalogen (Bettum 2007: 65-66), som Thorbjørnsrud hevder inneholder en "normativ differensiering mellom Oslos to praktmoskeer" og en "negativ tolkning av tradisjonell moskéarkitektur" (Thorbjørnsrud 2008: 58-59). I det aktuelle avsnittet funderer jeg over mulige årsaker til de store forskjellene mellom World Islamic Missions (WIM) moské i Åkebergveien, og Central Jamaat-e Ahl-e Sunnats (CJAES) nybygg i Motzfeldtsgate. Den første, som ble tatt i bruk i 1995, er bygget i tradisjonell stil og skiller seg kraftig fra omgivelsene med sine

framtrødende minareter og en fasade belagt med blå, persiske fliser. Den andre, som sto ferdig i 2006, går mer i ett med det arkitektoniske landskapet rundt, og ligner mer et norsk offentlig bygg.

Interiøret kan beskrives på en liknende måte. Bønnerommet i moskeen i Åkebergveien er dekorert med klassiske blå fliser med kalligrafi, geometriske mønstre og blomstermotiver fra gulv til tak. CJAES-moskeen domineres av rene, lyse flater, et inntrykk som forsterkes av dagslyset som kommer inn gjennom glasskuppelen og reflekteres i glasspanelene i den store lysekronen. Disse forskjellene er bemerkelsesverdige, ikke minst fordi de to menighetene representerer den samme etniske gruppen og religiøse ideologi, og til og med har brukt samme arkitekt.

I karakteristikken av WIMs moské henviser jeg til Saphinaz-Amal Naguibs studie av moskéer i Norge fra 2001, hvor hun bl.a. skriver følgende:

One of the most striking features of Islamic architecture in general is that it is turned inwards and that its focus is on the enclosed space, i.e. hidden on the inside as opposed to the facade (Naguib 2001: 52).

In the diaspora context, immigrants try to recreate an absent reality within an alien environment. They have to draw upon their cultural memory in order to reproduce the kind of place which, according to their mental maps, is a sacred space. At first, imitations strive to reshape original models as closely as possible. (Naguib 2001:53).

Poenget med katalogteksten var å påpeke at WIM-moskeen passer godt til Naguibs beskrivelse av diaspora-moskeer i den tidli-

ge etableringsfasen, mens CJAES-moskeen ikke gjør det. Ifølge min tolkning skyldes ikke dette noen vesensforskjell mellom de to menighetene, men tiden som har gått mellom ferdigstillingen av de to byggene. Diaspora-situasjonen er i en kontinuerlig prosess, og gruppens kollektive identitet kan gjennomgå store forandringer over kort tid. Gruppen jeg her snakker om er norsk-pakistanere i Oslo, som jeg mener viste større evne og vilje til integrering i 2006 enn de gjorde i 1995. Jeg har tolket moské-arkitekturen som et uttrykk for dette.

I hvilken grad disse moskeene faktisk er kollektive identitetsbærere er imidlertid diskutabelt. Som Thorbjørnsrud nevner (s. 58-59), er det mange utenforstående faktorer som er med på å bestemme hvordan en bygning blir seende ut når den er ferdig. Noen av disse faktorene er tilfeldige, som økonomiske betingelser og latente forutsetninger i tomten man ender med å kjøpe. Andre faktorer, som innspill og krav fra arkitekten, kommunale myndigheter og investorer i inn- og utland, er ikke tilfeldige men diskursive. Den ferdige bygningen er ikke et speilbilde av menighetens ønsker, men kan betraktes som et uttrykk for diskursen mellom minoritetsgruppen og storsamfunnet. Det nettopp i slike diskurser at identitet skapes.

Jeg håper jeg med dette har klart å understreke at den aktuelle katalogteksten til *Våre hellige rom* ikke er ment som noen normativ vurdering verken av menighetene det er snakk om eller deres moskeer. Det er ingen tvil om at både CJAES og WIM har en åpen og inkluderende profil ovenfor storsamfunnet, og at begge moskéene er monumenter Oslo-borgere kan være stolte av.

Referanser

- Bettum, Anders 2007. *Våre hellige rom* (utstillingskatalog). Oslo, Oslo museum, avd. Interkulturelt museum.
- Naguib, Saphinaz-Amal 2001. *Mosques in Norway. The creation and Iconography of Sacred Space*. Oslo, Novus forlag.
- Thorbjørnsrud, Berit 2008. "Utstillingsanmeldelse". *Tidsskrift for kulturstudier* nr. 2, s. 55-61.